

ПРАВО МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

УДК 341.24:061.1ЄС

БУЛГАКОВА Д. О.,

кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри міжнародного права
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

МІЖНАРОДНІ УГОДИ ПІСЛЯ ЛІСАБОНУ: НОВИЙ ІНСТИТУЦІЙНИЙ РОЗКЛАД

Анотація. Статтю присвячено аналізу нового інституційного механізму взаємодії інституцій Європейського Союзу в процесі укладення міжнародних угод ЄС із третіми країнами. У статті пропонується послідовний аналіз повноважень кожної з головних інституцій ЄС, залучених до процесу укладення міжнародних угод.

Ключові слова: Європейський Союз, міжнародні угоди, треті країни, Європейська Рада, Європейська Комісія, Європейський Парламент.

Постановка проблеми. Лісабонський договір запровадив цілу низку революційних змін до правової та інституціональних систем Європейського Союзу. При цьому основною метою реформ було створення основ для того, щоб Європейський Союз (далі – ЄС) «розмовляв єдиним голосом» у відносинах із третіми країнами [7, с. 250–253].

Лісабонський договір не лише запровадив декілька таких нових важливих посад, як Голова Європейської Ради чи Верховний представник Європейського Союзу з питань закордонних справ і політики безпеки, а й загалом вніс значні зміни до інституціональної системи як такої. На думку С.Ю. Кашкіна Лісабонський договір встановив трирівневу ієрархічну інституціональну систему ЄС, на вершині якої знаходяться інституції, визначені в статті 13 Договору про Європейський Союз [1, с. 111–113].

Окрім вказаних змін, реформи торкнулись і перерозподілу владних повноважень. При цьому перерозподіл повноважень відбувся у всіх найбільш

важливих сферах, включаючи законодавчий процес, бюджетний процес та процес укладення міжнародних угод Європейського Союзу з третіми країнами. Окремо слід підкреслити, що міжнародні угоди Європейського Союзу завжди виступали не лише важливим інструментом зовнішньої політики ЄС, а й важливим джерелом внутрішнього права як самого Європейського Союзу, так і його держав-членів. Саме тому системний аналіз процесів укладення міжнародних договорів ЄС із точки зору юридичних повноважень та участі різних інституцій є актуальним як з наукової точки зору, так із практичної.

Аналіз останніх досліджень. У статті аналізуються як відповідні положення установчих договорів, так і практика міжнародних відносин ЄС, яка мала місце після вступу в силу Лісабонського договору. При цьому пропонується послідовний аналіз повноважень кожної інституції чи органу, який бере участь у процесі переговорів та укладення міжнародних угод.

Вивченням права Європейського Союзу, права його зовнішніх відносин, його інституційної системи та суміжними дослідженнями займалися такі українські та іноземні вчені, як М.М. Гнатівський, В.Н. Денисов, А.І. Дмитрієв, А.Я. Капустін, С.Ю. Кашкін, В.І. Муравйов, Л.Д. Тимченко, Б.М. Топорнін, Л.М. Ентін тощо.

Варто відзначити, що порівняно з попередньою редакцією установчих договорів коло органів та посадових осіб, які залучені до процесу формування договірних відносин із третіми країнами було розширене не лише внаслідок запровадження посади Верховного представника Союзу з питань закордонних справ і політики безпеки, а й завдяки формальному включенню в процес Європейської Ради як інституції, яка формує «порядок денний» міжнародних відносин ЄС. Треба відзначити наявність чіткої різниці між процедурами щодо угод, предметом яких є питання спільної політики зовнішньої політики та політики безпеки ЄС, та угодами торгівельно-економічного характеру. Особливо це стосується початку та проведення переговорів. Це значне посилення ролі Європейського Парламенту, що, у свою чергу можна назвати загальною тенденцією реформ, запропонованих Лісабонським договором.

Головними учасниками процесу укладення міжнародних угод є, як правило, три інституції: Рада Європейського Союзу, Європейський Парламент та Європейська Комісія. Проте тут потрібно відразу ж вказати на два нюанси. По-перше, відповідно до статті 218 Договору про функціонування Європейського Союзу замість Європейської Комісії із самого початку учасником процесу має стати Верховний представник Європейського Союзу з питань закордонних справ і політики безпеки, якщо угода «винятково або переважно стосується питань спільної зовнішньої та безпекової політики»¹. По-друге, Суд Європейського Союзу також може бути учасником процесу, проте виключно у випадку отримання запиту щодо висновку Суду на предмет сумісності міжнародної угоди з установчими договорами².

¹ Стаття 218 Договору про функціонування Європейського Союзу.

² Частина 11 статті 218 Договору про функціонування Європейського Союзу.

Метою статті є послідовний аналіз повноважень кожної з головних інституцій ЄС, залучених до процесу укладення міжнародних угод. Підкреслюється розширення кола інституцій, які долучені до процесу, посилення стратегічного компоненту в міжнародній діяльності ЄС та посилення ролі Європейського Парламенту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Починаючи з найбільш впливової інституції ЄС, якою є Європейська Рада, необхідно відмітити, що цей орган працює як регулярний саміт (щонайменше двічі впродовж кожних шести місяців) на рівні голів держав або урядів держав-членів за участю Голови Європейської Ради та голови Європейської Комісії. Верховний представник ЄС з питань закордонних справ і політики безпеки безпосередньо не входить до складу Європейської Ради, проте бере участь у її роботі³. Головна участь в укладенні міжнародних угод цього органу, який за загальним правилом «надає Союзу необхідні для його розвитку імпульси та визначає його загальні політичні орієнтири та пріоритети»⁴ полягає у визначенні стратегічних напрямів діяльності ЄС на міжнародній арені. Ця інституція не виконує будь-яких законодавчих функцій і не бере участі в процедурі укладення міжнародного договору безпосередньо. Проте її роль є важливою й помітною, що ілюструється такими прикладами. У рішенні Європейської Ради від 16 вересня 2010 р. щодо визначення пріоритетів зовнішніх зносин ЄС відзначалося: «Стратегічне партнерство Європейського Союзу з ключовими світовими гравцями є важливим інструментом реалізації завдань ЄС та захисту його інтересів. <...> У цьому контексті посилення торговельних відносин зі стратегічними партнерами визначається як критична мета, досягнення якої внесе значний вклад в економічне відновлення та створення робочих місць. Ми повинні почати робити конкретні кроки задля реалізації амбітних договорів про вільну торгівлю, які б забезпечили більший доступ європейського бізнесу на ринки наших основних торговельних партнерів та поглибили б кооперацію з ними у сфері регуляторної політики» [2].

У другому випадку, приймаючи Акт про зростання 28–29 червня 2012 р., Європейська Рада підкреслила важливість у цьому процесі саме торговельних угод. Зокрема, зазначалося: «Більше зусиль повинно докладатися щодо ліквідації торговельних бар'єрів, покращення доступу на ринки та до загальних інвестиційних кондицій, захисту прав інтелектуальної власності та відкриття ринків публічних закупівель. Угоди, тексти яких вже погоджені, повинні бути швидко підписані та ратифіковані. Тексти угод про вільну торгівлю із Сінгапуром та Канадою повинні бути узгоджені до кінця поточного року; переговори з Індією потребують нового імпульсу з обох боків, також потрібно продовжувати роботу щодо поглиблення торговельних відносин між ЄС та Японією» [3].

3 Стаття 218 Договору про функціонування Європейського Союзу.

4 Частина 11 статті 218 Договору про функціонування Європейського Союзу.

Наведені приклади вказують на те, що Європейська Рада доволі активно включена в процес формування міжнародних угод, незважаючи на той факт, що вона не бере безпосередньої участі щодо конкретного змісту угод, оскільки це б виходило за межі її повноважень, які обмежуються визначенням стратегічних напрямів політики ЄС [8, с. 340–342].

Рада Європейського Союзу. Необхідно підкреслити, що саме Рада ЄС є головною й найбільш повноважною інституцією Європейського Союзу. Її основним завданням є забезпечення інтересів держав-членів ЄС у процесі прийняття рішень [11, с. 484–504]. Специфікою Ради ЄС з інституціональної точки зору є відсутність у неї єдиного складу, оскільки вона працює в десяти різних форматах [4; 5], які складаються з одного представника кожної держави-члена на міністерському рівні відповідного міністерства⁵.

Питаннями, пов'язаними з укладенням міжнародних угод, займається Рада з питань закордонних справ, у якої на постійній основі головує Верховний представник Союзу з питань закордонних справ і політики безпеки⁶. Зазначений формат Ради регулярно засідає кожного місяця. Проте слід відзначити, що безпосередньо відповідальним за розподіл питань угод торгівельно-економічного характеру та питань загальної зовнішньої політики та політики безпеки є Верховний представник Союзу. Доволі часто у фокусі засідань Ради поставали термінові питання безпекової політики⁷. Натомість питання торгівельно-економічних відносин не отримували належного рівня уваги. Для того, щоб збалансувати вказані диспропорції, у 2010 р. Комісія запропонувала відновлення спеціального «торгівельного формату» Ради [10, с. 93]. Після впровадження зазначених змін Рада почала зустрічатися, як правило, один-два рази кожні півроку. Порядком денним цих засідань були виключно питання торгівельно-економічних відносин із третіми країнами⁸.

Відповідно до загальних правил статті 218 Договору про функціонування ЄС у межах процедури укладення міжнародної угоди Рада виступає як найбільш повноважна інституція, яка бере участь у всіх етапах процедури. До її компетенції відносяться такі права:

– авторизація початку переговорів, яка включає в себе не тільки офіційне рішення про початок переговорів, а й визначення учасника(ів) переговорів із боку ЄС та головуючу особу такої команди, видання директив для переговорів та видання відповідних повноважень на підписання угоди. При цьому відповідне рішення Ради ЄС повинно містити посилання на використані правові підстави [13, с. 154];

⁵ Стаття 16 Договору про Європейський Союз.

⁶ Статті 16(6) та 18(3) Договору про Європейський Союз.

⁷ Зокрема, предметом обговорень були кризи в Єгипті, Сирії, Ірані тощо [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/foraff/131188.pdf.

⁸ Див. прес-релізи засідань Ради з іноземних справ 3031 від 10 вересня 2010 р., 3086 від 13 травня 2011 р., 3170 від 31 травня 2012 р. тощо.

– моніторинг процесу проведення переговорів через спеціально створений комітет, із яким учасники переговорів повинні проводити відповідні консультації;

– затвердження рішення щодо укладення вже підписаної угоди⁹. При цьому Рада ЄС має в цьому процесі останнє слово. Вона затверджує підписану угоду, фактично вводячи її в дію після отримання згоди чи після проведення процедури консультації з Європейським Парламентом.

Окремо слід вказати на виключне право Ради ЄС приймати рішення щодо тимчасового застосування угоди, яка ще не вступила в силу¹⁰. У ситуації, яка на сьогодні склалась із договором про асоціацію України з ЄС, саме тимчасове застосування цієї угоди є тим практичним інструментом, який дозволить розпочати реалізацію угоди ще до її формального вступу в дію. Згідно із загальним правилом Рада ЄС приймає рішення одним із трьох способів: проста більшість, кваліфікована більшість та консенсус (одноставно) залежно від правил, передбачених для конкретної предметної сфери компетенції. При цьому на практиці Рада ЄС докладаеть всіх можливих зусиль для досягнення консенсусу й використовує голосування кваліфікованою більшістю тільки тоді, коли консенсус є неможливим [12, с. 322–324].

Щодо міжнародних угод, то за загальним правилом частини 8 статті 218 Договору про функціонування ЄС Рада ЄС «діє кваліфікованою більшістю впродовж усієї процедури» укладення міжнародної угоди. Проте стаття 207 Договору про функціонування ЄС передбачає виключення. Відповідно до частини 4 зазначеної статті «Рада буде діяти одноставно в процесі переговорів та укладення угод» у сферах:

– торгівлі культурними та аудіовізуальними послугами, якщо ці угоди можуть зашкодити культурному та лінгвістичному розмаїттю Європейського Союзу;

– торгівлі в межах соціальних, освітніх та медичних послуг, якщо ці угоди можуть зашкодити організації надання відповідних послуг на національному рівні, а також передбачають відповідальність держави-члена щодо їх надання.

Крім того, зазначена стаття передбачає одноставність дій Ради ЄС щодо міжнародних угод у сфері торгівлі послугами й комерційними аспектами прав інтелектуальної власності та прямих іноземних інвестицій, якщо такі угоди включають в себе положення, які вимагають одноставності дій Ради ЄС під час прийняття актів внутрішнього «вторинного» законодавства.

Європейська Комісія. Відповідно до статті 218 Договору про функціонування ЄС Європейська Комісія має декілька функцій у процесі укладення міжнародних угод. Серед них необхідно виділити дві найбільш важливі. Насамперед слід вказати на виключне право щодо ініціативи про початок переговорів. Саме Європейська Комісія надає Раді ЄС рекомендації щодо

⁹ Процедура є аналогічною процесу ратифікації на національному рівні.

¹⁰ Частина 5 статті 218 Договору про функціонування Європейського Союзу.

початку переговорів¹¹. Друга функція – це саме проведення переговорного процесу та його підписання, якщо Рада ЄС назначає для цієї ролі саме Європейська Комісія¹², що є загальним правилом щодо договорів соціально-економічного характеру. У науковій літературі доволі широко обговорюється рівень автономності Європейська Комісії в процесі проведення переговорів [6]. Проте слід окремо підкреслити, що робота Європейська Комісії відбувається відповідно до отриманих директив Ради ЄС та під подвійним контролем. По-перше, це контроль із боку комітету, який створюється Радою ЄС¹³, а по-друге, під контролем Європейського Парламенту, про що детальніше буде зазначено нижче. Також варто вказати на існуючу практику, коли представники Європейська Комісії проводять брифінги з представниками держав-членів перед початком та після закінчення переговорних раундів [15, с. 57].

Серед інших функцій Європейська Комісії слід відзначити її представницьку роль та роль «хоронителя договорів»¹⁴. Додатково слід вказати, що у випадку з так званими змішаними договорами Європейська Комісія додатково може за сумісництвом представляти інтереси держав-членів. Хоча доволі часто держави-члени передають ці повноваження представникам країни, яка головує на цей період у Раді ЄС [9, с. 158]. Зазначено дві найголовніших функції Європейська Комісії в процесі укладення міжнародного договору: ініціація та безпосереднє проведення переговорів обмежуються рамками предметних повноважень. Щодо угод, які «максимально або переважно» стосуються спільної зовнішньої політики або політики безпеки, ці функції виконує Верховний представник ЄС із питань закордонних справ і політики безпеки. Проте слід відзначити декілька важливих нюансів. По-перше, така заміна не носить автоматичного характеру. У кожному окремому випадку рішення приймається Радою ЄС, яка й має виключне право вирішувати, хто саме буде вести переговори. По-друге, це відмінності щодо контролю за переговорним процесом із боку Європейського Парламенту. Така ситуація обумовлена не тільки особливим статусом спільної зовнішньої політики, а й низкою історичних та політичних причин, головною з яких є наявність довготривалих міжінституційних домовленостей між Комісією ЄС та Європейським Парламентом¹⁵. Щодо Верховного представника ЄС та Європейського Парламенту таких домовленостей не існує. Незважаючи на той факт, що Верховний представник ЄС є за сумісництвом віце-президентом Комісії ЄС, навряд чи можливо говорить про його обов'язки щодо Парламенту з посилання на зазначені міжінституційні домовленості в силу його особливого правового статусу.

¹¹ Частина 3218 Договору про функціонування Європейського Союзу.

¹² Частина 3 статті 207 та частини 3–5 статті 218 Договору про функціонування Європейського Союзу.

¹³ Частини 3-5 статті 218 Договору про функціонування Європейського Союзу.

¹⁴ Стаття 17 Договору про Європейський Союз.

¹⁵ Рамкова угода між Європейським Парламентом та Європейською Комісією OJ [2010] L 304/47 від 20 листопада 2010 р.

Європейський Парламент. Загальна тенденція щодо посилення ролі Європейського Парламенту в інституційній системі Європейського Союзу стала одним з основних напрямів реформ, запроваджених Лісабонським договором. Серед найбільш суттєвих результатів реформ слід відзначити розширення сфери застосування процедури згоди Європейського Парламенту та офіційне визнання на рівні установчих договорів практики укладення міжінституційних угод. У першому випадку мова йде про положення частини 6 статті 218 Договору про функціонування Європейського Союзу, яка розширила використання процедури згоди на всі міжнародні угоди, які укладаються в тих сферах, де застосовується загальна законодавча процедура чи спеціальна законодавча процедура, яка вимагає згоди Європейського Парламенту.

У другому випадку мова йде про положення статті 295 Договору про функціонування ЄС, яка вперше офіційно згадує міжінституційні угоди як джерела права Європейського Союзу. Незважаючи на доволі нечіткі положення самої статті, факт її появи в тексті Лісабонського договору важко переоцінити з огляду на те, що впродовж кількох десятиріч саме практика міжінституційних угод була основною формальною підставою участі Європейського Парламенту в процесі укладання міжнародних угод.

Відповідно до частини 6 статті 218 Рада має отримати згоду Європейського Парламенту на такі види міжнародних угод:

- угоди про асоціацію;
- угоди, які створюють спеціальні інституційні структури через організацію процедур співпраці;
- угоди з важливими бюджетними наслідками для Європейського Союзу;
- угоди, що охоплюють сфери, до яких належить застосовувати або звичайну законодавчу процедуру, або спеціальну законодавчу процедуру, якщо отримано згоду Європейського Парламенту.

Окремо знаходиться разова згода Європейського Парламенту на приєднання Європейського Союзу до Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Як вже зазначалось вище, саме поширення процедури згоди Європейського Парламенту на сфери, де застосовується звичайна законодавча процедура, являє собою значне розширення предметної сфери залучення Парламенту до процедури укладення міжнародних угод. Проте тут важливо відзначити, що Лісабонський договір майже вдвічі збільшив кількість предметних сфер компетенції Парламенту. Особливо слід підкреслити поширення загальної законодавчої процедури на сферу спільної комерційної політики відповідно до статті 207 Договору про функціонування ЄС, адже саме в межах цієї політики ЄС укладав значну кількість міжнародних угод. Таким чином, на сьогодні в межах процедури надання згоди Європейський Парламент бере участь в укладенні найважливіших угод із третіми країнами.

Друге важливе право Європейського Парламенту прописане в частині 10 статті 218 Договору про функціонування ЄС: «Європейський Парламент має бути невідкладно та в повному обсязі поінформованим на всіх етапах процедури» переговорів та укладення міжнародних угод. Слід зазначити, що наявність таких широких інформаційних прав говорить про визнання особливого місця Європейського Парламенту в інституційній системі ЄС.

Третє важливе право Європейського Парламенту, передбачене частиною 11 статті 218 Договору про функціонування ЄС, – це право нарівні з іншими «привілейованими позивачами» звертатися до Суду ЄС стосовно отримання висновків щодо сумісності запланованої угоди з установчими договорами. Важливість цього права слід підкреслити в історичному контексті, оскільки до революційного рішення Суду ЄС у справі «Чорнобиль»¹⁶ Європейського Парламент такого права на мав.

Повертаючись до участі Парламенту в процесі переговорів, слід вказати, що його відносини з Комісією ЄС регулюються відповідною міжінституційною угодою від 2010 р.,¹⁷ яка виступає як «інструмент для запровадження постійних змін «живої конституції» з огляду на посилення ролі Європейського Парламенту в міжнародних справах» [14, с. 206].

Відповідно до зазначеної угоди Європейський Парламент забезпечив собі безпосередню участь у переговорному процесі та отримав декілька важливих прав, які повністю дозволяють йому проводити самостійну політику в цьому процесі та забезпечувати реалізацію свого власного «порядку денного». Серед найбільш важливих пунктів міжінституційної угоди слід вказати наявність у ньому детально прописаної процедури реалізації права Європейського Парламенту на отримання повної й своєчасної інформації щодо процесу переговорів. Окремо слід вказати на процедуру, описану пунктом 25 угоди, яка передбачає можливість участі в переговорному процесі парламентської делегації, якщо Європейського Парламент заявить про таке бажання. Незважаючи на той факт, що члени такої делегації мають статус спостерігачів та позбавлені права брати участь саме в процесі переговорів, наявність настільки значного моніторингового механізму в сукупності з процедурою надання Європейського Парламентом згоди щодо вже підписаної угоди створює належні важелі для Європейського Парламенту, щоб змусити Комісію ЄС почути його голос.

Висновки. Насамперед необхідно відзначити, що постлісабонська інституційна архітектура у сфері укладення міжнародних договорів характеризується значним ускладненням унаслідок включення в процес нових органів та посадових осіб, а також завдяки поширенню загальної процедури на договори, предметом яких є спільна зовнішня політика та політика безпеки.

¹⁶ Справа 70/88 European Parliament v. Council (1990) ECR I-2041.

¹⁷ Framework Agreement on relations between the European Parliament and the European Commission, OJ [2010] L 304/47, 20.11.2010.

По-друге, варто вказати на посилення стратегічного компоненту планування міжнародних відносин ЄС завдяки включенню в процес Європейської Ради та її спеціальної ролі, яка полягає у формуванні стратегічних напрямів розвитку політики Європейського Союзу, включаючи й політику зовнішніх відносин.

По-третє, важливо підкреслити той факт, що Лісабонському договору не вдалося об'єднати сферу зовнішніх зносин ЄС. У зв'язку із цим продовжує існувати дуалізм зовнішньої політики ЄС, а саме її поділ на безпекову та торгівельно-економічну політику, яка призводить до наявності двох паралельних процедур. Незважаючи на той факт, що інституційно ця проблема отримала вирішення в тому, що Верховний представник ЄС є одночасно й віце-головою Європейської Комісії, таке рішення не можна вважати остаточним з огляду на різницю процедур, рівень взаємодії з Європейським Парламентом та підзвітність йому впродовж переговорного процесу.

Останнє, що необхідно відзначити, – це посилення ролі Європейського Парламенту, який після Лісабону є не тільки інституцією, яка за загальним правилом ратифікує виключно більшість типів міжнародних угод, а й є тепер активним учасником процесу переговорів унаслідок насамперед міжінституційних домовленостей із Європейською Комісією.

Література:

1. Кашкин С.Ю. Европейский Союз. Основополагающие акты в редакции Лиссабонского договора с комментариями / С.Ю. Кашкин. – М. : Инфра-М, 2008 – 698 с.
2. European Council Conclusions, Brussels (September 16, 2010 EUCO 21/1/10 EUCO 21/1/10 REV 1CO EUR 16 CONCL 3) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/116547.pdf.
3. European Council Conclusions, Brussels, of June 29, 2012. (EUCO 76/12) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ec/131388.pdf.
4. Council Decision 2010/594/EU of 16 September 2010.
5. Council Decision 2009/878/EU of 01 December 2009.
6. Darro Ch. EU delegation and agency in international trade negotiations: a cautionary comparison / Ch. Darro // Journal Common Market studies. – 2007. – Vol. 45. – Is. 4. – P. 883–903.
7. Devuyt Yu. The European Union's institutional balance after the Treaty of Lisbon: "Community Method" and "Democratic Deficit" reassessed / Yu. Devuyt // Georgetown Journal of International Law. – 2008. – № 39. – P. 250–253.
8. Eggermont F. The changing role of the European Council in the institutional framework of the European Union / F. Eggermont. – Cambridge : Intersentia, 2012. – 405 p.
9. Gstöhl S. EU multilateral diplomacy after Lisbon: More single European voice in the United Nations? / S. Gstöhl // European Union diplomacy: Coherence, unity and effectiveness / D. Mahncke, S. Gstöhl (eds.). – Series College of Europe Studies – 2012. – Vol. 15. – 273 p.

10. Hoffmeister F. The European Union's Common Commercial Policy a year after Lisbon – Sea change or business as usual? / F. Hoffmeister // *European Union's External relations a year after Lisbon* / P. Koukrakos. – Cleer Working paper ; T.M.C. Asser Institute, 2011. – P. 83–97.
11. Lenaerts K. *European Union law*. London: Sweet & Maxwell / K. Lenaerts, P. van Nuffel. – 2012. – 1083 p.
12. Lewis J. The Council of Ministers and the European Council / J. Lewis // *Oxford Handbook of the European Union* / ed. E. Jones ; Oxford University Press. – 2012. – 924 p.
13. Maresceau M. Bilateral agreements concluded by the European Community / M. Maresceau // *Recueil des cours de l'académie de droit international. Collected courses. The Hague Academy of International law*. – 2006. – Vol 309. – P. 125–451.
14. Thym D. Parliamentary involvement in the European International relations / D. Thym // *EU foreign relations law: Constitutional fundamentals* / eds. M. Cremona. – Oxford : Hart Publishing, 2008. – Vol. 13. – P. 201–232.
15. Woolcock S. *European Union Economic diplomacy: The role of the EU in external economic relations* / S. Woolcock. – London : Ashgate, 2012. – 220 p.

Булгакова Д. А. Международные договоры после Лиссабона: новый институциональный порядок

Аннотация. Статья посвящена анализу нового институционального механизма взаимодействия институтов Европейского Союза в процессе заключения международных соглашений между ЕС и третьими странами. В статье предлагается последовательный анализ полномочий каждого из главных институтов ЕС, вовлеченных в процесс заключения международных соглашений.

Ключевые слова: Европейский Союз, международные соглашения, третьи страны, Совет Министров, Европейская Комиссия, Европейский Парламент.

Bulgakova D. International treaties after the Lisbon treaty: new institutional mechanism

Summary. The article deals with the study of a new of institutional mechanism of the interaction of the EU institutions involved in the process of making treaties with third countries. The discussed mechanism is regulated by the Lisbon treaty and amended by legal practice. This article analyzes both the relevant provisions of the founding treaties and the post-Lisbon treaty practice of the EU international relations. The main objects of the reform were the same institutional system and the sphere of foreign relations. The major objective of the reforms was to provide a basis for the European Union to speak „with one voice” in relations with third countries. The article examines the redistribution of powers that occurred in the most important areas, including legislative, budgetary processes and conclusion of the EU international agreements with third countries. The article provides a comprehensive analysis of the competences of each of the EU institutions involved in the treaty-making process. The major conclusions emphasize the increase of the number of the institutions, involved in the process, the enhanced strategic component of the EU international relations and the increased competences of the European Parliament, which exercises the „democratic control”. Strengthening the role of the European Parliament, which is not the only institution that as a general rule, most exclusive types ratifies international treaties, but which is now an active participant in the negotiation process because of primarily interinstitutional agreement with the European Commission.

Key words: European Union, international agreements, third countries, Council of Ministers, European Commission, European Parliament.